

Одерій Олексій Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Донецького державного університету
внутрішніх справ

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПУВАННЯМИ (СУЧАСНІ ВИКЛИКИ)

Організована злочинність у XXI столітті еволюціонувала, набувши у сучасному світі нових форм, глобального масштабу, високого рівня адаптивності та значного потенціалу до трансформації. За даними дослідження Глобальної ініціативи проти транснаціональної організованої злочинності (GI-TOC), опублікованого в лютому 2023 року, від початку повномасштабного вторгнення РФ та запровадження на території України правового режиму воєнного стану деструктивний вплив організованої злочинності на державу значно загострився, створивши нові можливості для подальшого ведення протиправної діяльності [1]. Більше того, з розвитком цифрових технологій, глобалізацією економічних процесів та дестабілізацією безпекового середовища (в першу чергу через воєнні конфлікти), організовані групи та злочинні організації (ОГ та ЗО) не лише активізували, але й адаптували свою злочинну діяльність до сучасних можливостей, використовуючи сучасні технічні здобутки. Наведене цілком обґрунтовано стає предметом вивчення для науковців [2; 3;]. Так, в рамках проведеного дослідження (разом з Департаментом стратегічних розслідувань) нами виявлено, що на тепер особливу небезпеку становлять способи вчинення злочинів, які базуються на використанні цифрових технологій, криптовалют, штучного інтелекту та глобальних мереж [4]. Серед таких можна виокремити наступні.

1. Кіберзлочинність. ОГ та ЗО, активно займаючись кіберзлочинами, все частіше використовують цифрові технології для скоєння кримінальних правопорушень, серед яких найпоширеніші: а) фішинг, соціальна інженерія, кібератаки, злам баз даних державних та банківських структур; б) злочини

з використанням шкідливого програмного забезпечення, розповсюдження програм-вимагачів (ransomware); в) викрадення персональних даних з метою подальшого шахрайства, шантажу тощо; г) Darknet як платформа для злочинної діяльності; д) соціальні мережі та месенджери Telegram, WhatsApp, Signal для: координації дій, уникнення прослуховування; масового шахрайства, «соціальної інженерії»; впливу на громадську думку (дезінформація, фейки).

2. Фінансові шахрайства та злочини з використанням криптовалют та блокчейн-технологій. Криптовалюти (Bitcoin, Monero, Ethereum) стали основним способом фінансових операцій між учасниками ОЗ та ЗО та приховування (маскування) злочинної діяльності, а саме: а) легалізація доходів через криптобіржі; б) інвестиційні шахрайства; в) фейкові токени та скам-проекти; г) злочини у фінансово технологічній-сфері.

За таких обставин злочинці мають певні «переваги», зокрема: а) анонімність транзакцій; б) можливість відмивання коштів через криптобіржі; в) оплата незаконних товарів (зброя, наркотики, персональні дані) в Даркнет (Darknet).

3. Використання штучного інтелекту (ШІ) та deepfake як платформу для злочинної діяльності. Даркнет став важливим інструментом функціонування організованої злочинності, який використовують для : а) торгівлі наркотиками, зброєю, підробленими документами; б) проведення форумів для обміну хакерським програмним забезпеченням, базами даних, досвідом; в) створення анонімних маркетплейсів для «чорного ринку».

У свою чергу з'явилися й нові способи цифрового шахрайства, що базуються на ШІ, зокрема: а) Deepfake-аудіо та відео; б) AI-генеровані фішингові листи; в) автоматизація злочинної діяльності.

4. Дрон-технології та супутникові знімки. Дрони використовуються для: а) незаконного переміщення товарів (зброї, наркотиків), в тому числі і між країнами та навіть підводними дронами; б) спостереження за об'єктами та правоохоронцями, державними інституціями, суб'єктами підприємницької діяльності; в) фіксації (фото, відео) місць злочинів або процесу їх підготовки, в тому числі і через придбані можливості супутникової зйомки.

5. Фальсифікація цифрових слідів (анонімізація). ОЗ та ЗО використовують VPN, TOR, анонімайзери, фейкові акаунти, deepfake-технології для: а) ускладнення ідентифікації осіб; б) імітації особистостей або дій інших осіб; в) втручання у відеоспостереження, аудіозаписи тощо.

6. Торгівля людьми, зброєю та наркотиками через нові канали. ОГ та ЗО впроваджують новітні способи у класичні злочини: а) онлайн-рекрутинг жертв; б) доставка наркотиків через поштові сервіси та дрони; в) використання криптозахищених месенджерів.

Таким чином, сучасні (новітні) способи вчинення злочинів організованою злочинністю безпосередньо пов'язані з використанням сучасних технологій. Діджиталізація злочинності, активне використання останньою ІІІ суттєво ускладнює процес розкриття та розслідування злочинів, що вимагає від правоохоронних органів удосконалення та оновлення методів протидії, додаткових фінансових затрат та тісної міжнародної співпраці.

Список використаних джерел

1. Дослідження «Організована злочинність в Україні знаходить нові можливості в умовах війни». Global Initiative against Transnational Organized Crime (GI-TOC). Женева. 2023. URL: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/02/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B7.pdf>.

2. Одерій О. В. Організована злочинність в умовах війни: шляхи протидії. Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в сучасних умовах (2024): 207. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/15835/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86_20_12_20214.pdf#page=207.

3. Одерій О. В. Проблеми протидії організованій злочинності в умовах війни. Протидія організованій злочинності і корупції в умовах збройного конфлікту: досвід та перспективи: збірник матер. міжнар. наук-практ. конф. (Кропивницький, 04 жовтня 2024 р.). Кропивницький : Донецький держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 120-123. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/94252416-e3b7-4a81-ac95-f39cad86921a/content>.

4. Кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами : науково-практичні рекомендації / автор. кол.: О. В. Одерій, Д. С. Лисенко, М. О. Фурман та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. 268 с. URI: <https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/4561>.